

TATIANA SWOCZYNA

**Kolekcje dendrologiczne Włodzimierza Senety
na Ursynowie**

Włodzimierz Seneta's dendrological collections
in Ursynów

Katedra Ochrony Środowiska, Wydział Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu,
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego,
ul. Nowoursynowska 159, 02-776 Warszawa

Department of Environmental Protection, Faculty of Horticulture and Landscape
Architecture,
Warsaw University of Life Sciences,
159 Nowoursynowska Street, 02-776 Warszawa, Poland
e-mail: tatiana_swoczyna@sggw.pl

Received: 13 August 2007, Accepted: 17 October 2007

ABSTRACT: The article is an attempt of reconstruction the history of Włodzimierz Seneta's work on a collection of trees and shrubs in the park of Warsaw University of Life Sciences in Ursynów. Dr Włodzimierz Seneta (1923-2003) was employed at Warsaw Agricultural University (now: Warsaw University of Life Sciences) in 1950 and he retired in 1986. He worked in the Department of Ornamental Plants at the Faculty of Horticulture and he was the well-known specialist in dendrology in Poland. Seneta worked on the collection of trees and shrubs in the park of Ursynów during 2 periods: 1959-1963 and 1967-1975. The aim of the collection was to gather plants important for teaching students of the Faculty of Horticulture and for his own studies.

Trees and shrubs were brought usually as young plants from different Polish arboreta (Kórnik Arboretum, Rogów Arboretum), and nurseries (Charzewice, Godzisz, Przedpeński in Płock, the Municipal Horticultural Works Enterprise in Warsaw, Bronisze, Hoser in Żbików-Duchnice, Slaski in Kraków, the Municipal Enterprise of Greenery in Poznań, the Municipal Enterprise of Greenery in Łódź). Some plants were delivered from Žehušice (Czechoslovakia). Additionally, a lot of them were propagated from seedlings (1970-1975) and, rarely, from seeds (1960-1963).

During the first period the collection comprised of many species and cultivars of *Abies*, *Chamaecyparis*, *Picea*, *Thuja*, some species and cultivars of *Acer*, *Carya cordiformis*, *Castanea sativa*, *Crataegus punctata*, *Corylopsis spicata*, *Corylus colurna*, *Liriodendron tulipifera*, *Magnolia kobus*, *Malus ×purpurea*, many taxa of *Philadelphus*, *Populus ×berolinensis*, several cultivars of *P. ×canadensis*, *P. lasiocarpa*, *P. wilsonii*, some species of *Sorbus*, *Syringa*, *Viburnum* and many others. Since 1967 till 1975 Seneta included lot of ornamental species and cultivars of conifers and foliage plants, for example: *Chamaecyparis*, *Thuja*, *Taxus*, *Cotoneaster*, *Deutzia*, *Forsythia*, *Spiraea*, *Ligustrum*, *Lonicera*, *Philadelphus*, *Tamarix*. Beside them several trees, like *Calocedrus decurrens*, *Metasequoia glyptostroboides*, *Celtis occidentalis*, *Cercis siliquastrum* and *C. canadensis*, many species of *Acer*, *Fagus sylvatica* 'Fastigiata', 'Purpurea Tricolor', 'Rohanii', 'Rotundifolia', 'Zlatica', *Fraxinus ornus*, *Liquidambar styraciflua*, *Magnolia ×loebneri*, *Prunus serrulata* 'Kanzan', *Quercus palustris*, *Quercus robur* 'Concordia' were also planted.

The amount of collected taxa and culta riched about 350. The documents and notes concerning setting plants are not complete, nowadays it is not easy to define the origin of many trees and shrubs growing in the park. Unfortunately, many of them do not exist at present but, nevertheless, there are still a lot of interesting plants in the park. Today we can find here, among others, *Ginkgo biloba*, *Metasequoia glyptostroboides*, *Picea abies* 'Virgata', *Thuja plicata*, *Aesculus glabra*, *Carya cordiformis*, *Cercidiphyllum japonicum*, *Cornus kousa*, *Corylopsis spicata*, some cultivars of *Fagus sylvatica*, some species of *Juglans*, some cultivars of *Malus ×purpurea* selected in Kórnik Arboretum, *Prunus cerasus* 'Rhexii', *Quercus macranthera*, *Tilia tomentosa* 'Varsaviensis', some species of *Viburnum*, *Liquidambar styraciflua*, *Magnolia kobus* and *M. ×soulangiana*. The hedge collection established in 1972-1974 has remained.

Key words: dendrology, Warsaw University of Life Sciences, parks and gardens of Warsaw, trees and shrubs

Wstęp

Doc. dr Włodzimierz Seneta (1923-2003) związany był z SGGW początkowo jako student, począwszy od 1950 roku jako asystent, potem (od 1954 r.) adiunkt, wreszcie (1967) wykładowca i (mianowany w 1969) docent etatowy aż do emerytury, na którą przeszedł w 1986. Pierwotnie zatrudniony w kierowanym przez prof. Romana Kobendzę Zakładzie Botaniki Leśnej i Dendrologii (przemianowanym później na Katedrę Botaniki Leśnej) na Wydziale Leśnym SGGW, mieszczącym się przy ul. Rakowieckiej, od 1959 r. pracował w Katedrze Roślin Ozdobnych pod kierownictwem prof. Stanisława Wóycickiego, na macierzystym Wydziale Ogrodniczym, na Ursynowie (Dolatowski 2003a, 2003b). Setkom absolwentów zapadła w pamięć jego pasja i szeroka wiedza na temat roślin drzewiastych. Liczne publikacje, wielokrotnie wznawiany podręcznik „Dendrologia”, obszerne opracowanie „Drzewa i krzewy iglaste”, rozpoczęte trzema tomami dzieło „Drzewa i krzewy liściaste”, zamieszczane w wielu publikacjach zdjęcia i rysunki – to znaczna część ogromnej spuścizny, jaką po sobie zostawił.

Jednym z jego dokonań było stworzenie kolekcji cennych dla ogrodnictwa drzew, krzewów i pnączy, co czynił po części przy udziale swoich współpracowników, w parku Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Ursynowie.

Materiały źródłowe

Po tej działalności zostało niestety zbyt mało śladów. Są to przede wszystkim dokumenty i notatki pozostawione przez Włodzimierza Senetę w Zakładzie Dendrologii na Wydziale Ogrodniczym (obecnie w Katedrze Ochrony Środowiska na Wydziale Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu SGGW). Wśród nich znajdują się zamówienia, faktury, podziękowania i inne dokumenty świadczące o nabywanych roślinach (Ryc. 1). W niewielkim zeszycie o ciemnopopielatej, twardej oprawie W. Seneta sporządzał notatki na temat sprowadzanych roślin, z rzadka

POLSKA AKADEMIA NAUK Zakład Dendrologii i Pomologii Ośrodek Dendrologiczny Promocje i Agnityka		Oddział: <i>Zajezdź Pociągów Ordyn.</i> Adres wychoźcy: <i>Warszawa - Ursynów</i> <i>ul. Pol. Warszawska 97.</i>			Dokumenty wychoźce Rodzaj dokumentu: <i>W</i> Nr: <i>273</i> Data: <i>6/6</i>			Wz Wydanie materiałowe Nr inwentaryzacyjny: <i>861</i> Nr magazynowy: <i>2</i>	
Nr indeksu materiałowego	NAZWA MATERIAŁÓW	Jedn. miary	ILOŚĆ		CENA	WARTOŚĆ	Koszt ogólny materiału	Zapas – ilość	
			dysponowana	wydana					
<i>✓</i>	<i>Cornus maritima</i>	<i>20</i>	<i>20</i>	<i>20</i>	<i>12,-</i>	<i>240,-</i>			
<i>✓</i>	<i>Quercus ilex</i>	<i>1</i>	<i>20</i>	<i>2</i>	<i>20,-</i>	<i>40,-</i>			
<i>✓</i>	<i>Fraxinus excelsior spectabilis</i>	<i>1</i>	<i>20</i>	<i>2</i>	<i>18,-</i>	<i>36,-</i>			
<i>✓</i>	<i>Malus pumila</i>	<i>1</i>	<i>20</i>	<i>20</i>	<i>18,-</i>	<i>360,-</i>			
<i>✓</i>	<i>Malus pumila 'Złoty</i>	<i>1</i>	<i>20</i>	<i>2</i>	<i>20,-</i>	<i>40,-</i>			
<i>✓</i>	<i>Malus pumila 'Złoty</i>	<i>1</i>	<i>20</i>	<i>2</i>	<i>20,-</i>	<i>40,-</i>			
<i>✓</i>	<i>Malus pumila 'Złoty</i>	<i>1</i>	<i>20</i>	<i>2</i>	<i>20,-</i>	<i>40,-</i>			
<i>✓</i>	<i>Malus pumila 'Złoty</i>	<i>1</i>	<i>20</i>	<i>2</i>	<i>20,-</i>	<i>40,-</i>			
<i>✓</i>	<i>Prunus serotina</i>	<i>1</i>	<i>20</i>	<i>2</i>	<i>20,-</i>	<i>40,-</i>			
<i>✓</i>	<i>Prunus serotina</i>	<i>1</i>	<i>20</i>	<i>2</i>	<i>20,-</i>	<i>40,-</i>			
<i>✓</i>	<i>Prunus serotina</i>	<i>1</i>	<i>20</i>	<i>2</i>	<i>20,-</i>	<i>40,-</i>			
<i>✓</i>	<i>Prunus serotina</i>	<i>1</i>	<i>20</i>	<i>2</i>	<i>20,-</i>	<i>40,-</i>			
Zakaznik:		Opakowanie:		Faktura:		Magazyn:		Notatki integrowane	
Wydawca:		Data:		Data:		Wzrost:		Data:	
Zawinięty:		Sposób:		Sposób:		Koszt ogólny:		Koszt ogólny:	
Uwagi:		Sposób:		Sposób:		Koszt ogólny:		Koszt ogólny:	

Ryc. 1. Przykład dokumentu dotyczącego sprowadzania roślin
 Fig. 1. An example of a document of delivery plants'

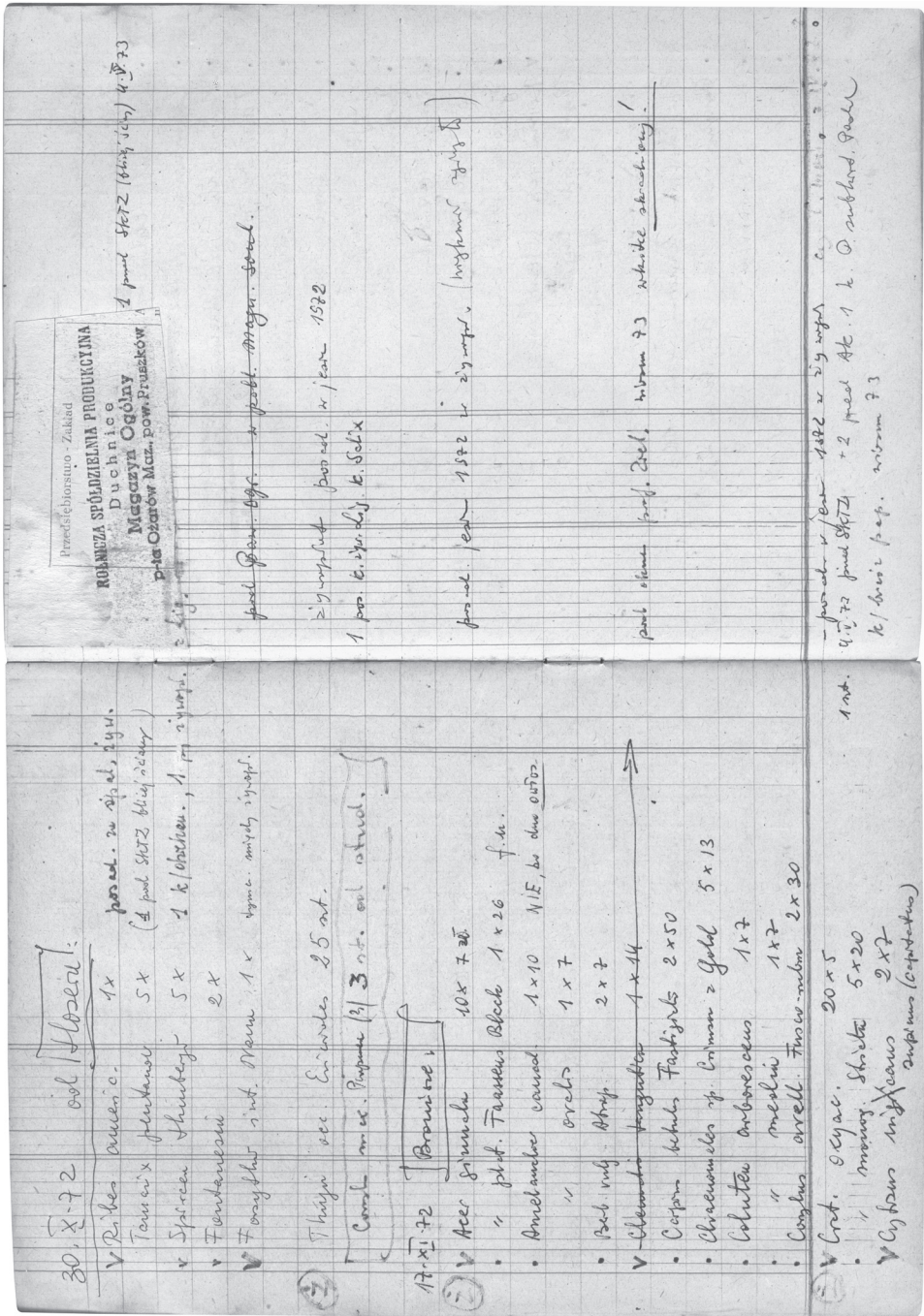
komentując też ich dalsze losy (Ryc. 2). Na kolejnych stronach znajdujemy zapiski dotyczące ukorzeniania sadzonek. Zeszyt został założony na początku lat 70-tych ubiegłego wieku, a ostatnie wpisy kończą się na roku 1976. Inne notatki dotyczące ukorzeniania znajdują się w drugim, niewielkim zeszycie z czerwoną okładką. Są to zapiski z lat 1972-75.

W zbiorach Katedry zachowały się liczne przezrocza wykonane przez W. Senetę. Fotografował on przez wiele lat drzewa, krzewy i pnącza, między innymi w parku ursynowskim, a przezrocza wykorzystywał na wykładach. Dziś, kiedy wiele z tych roślin zginęło, materiał ten świadczy o dawnym bogactwie dendrologicznym Ursynowskiego kampusu.

W swoich publikacjach Włodzimierz Seneta zamieszczał niekiedy informacje o obecności opisywanych gatunków i odmian w parku ursynowskim (Seneta 1987, 1991, 1994, 1996). Przede wszystkim znajdziemy je w dawnych, początkowo skryptowych wydaniach skierowanego do studentów SGGW podręcznika (Seneta, 1960).

W roku 2003 powstała „Inwentaryzacja drzew i krzewów Parku SGGW w Ursynowie”, autorstwa Beaty Fortuny-Antoszkiewicz i Kingi Kimic, przy udziale Józefa Rokoszy jako konsultanta. Choć opracowana rzetelnie, powstała wiele lat po okresie najbardziej intensywnej działalności W. Senety – znaczna część ze sprowadzonych przez niego roślin nie jest już tu odnotowana. Również autorce

Ryc. 2. Notatki W. Senety
 Fig. 2. Notes of W. Seneta

niniejszego artykułu Józef Rokosza pomógł ustalić pochodzenie niektórych roślin, jako że w minionych latach uczestniczył niejednokrotnie w sadzeniu drzew i krzewów w parku.

Pewnym uzupełnieniem stały się dla autorki własne notatki i odręcznie rysowane plany kompozycji parkowych, powstałe w trakcie zajęć z drzewoznawstwa w latach 1985-1990.

Dzieje parku w Ursynowie

Historia majątku ursynowskiego sięga końca XVIII wieku. Powstał tu wówczas pierwszy dworek, który w XIX wieku zmienił zarówno kształt (dwukrotnie), jak i miano – nazwę Ursynów nadał mu jeden z kolejnych właścicieli, Julian Ursyn Niemcewicz. W latach międzywojennych ówczesny spadkobierca rodu Krasińskich (do których należał Ursynów), Edward hr. Raczyński, przekazał majątek na cele oświatowe. Od 1936 roku działała tu średnia szkoła ogrodnicza. Wówczas to rozpisano konkurs na wzorcowe zagospodarowanie terenów szkoły, a jego laureatem został nauczyciel tejże szkoły Alfons Zielonko, późniejszy profesor i wieloletni prorektor SGGW. Posadzone za jego czasów drzewa częściowo zachowały się – dziś stare, dorodne okazy nadają kształt i charakter naszemu parkowi.

Kiedy w roku 1956 tereny Ursynowa przejęła SGGW, na drzewostan parku składały się głównie lipa drobnolistna i szerokolistna, grab, dąb szypułkowy, klon pospolity, jawor, wiąz szypułkowy, kasztanowiec biały, robinia akacjowa, jarzab pospolity, pojedyncze sztuki jesionu wyniosłego, klonu srebrzystego i jesionolistnego, brzozy brodawkowatej, topoli białej, wierzby płaczącej. Zbiór ten uzupełniały: sędziwy orzech czarny, pamiętający prawdopodobnie czasy Juliana Ursyna Niemcewicza, oraz – według relacji Józefa Rokoszy – dosadzone przez Alfonsa Zielonko kompozycje z jodły kalifornijskiej, świerka pospolitego i srebrnego, topoli włoskiej i chińskiej, aleja z lipy krymskiej i krzewy – jaśminowce, lilaki pospolite i – bardzo liczne – forsycje.

Z zachowanych przez Włodzimierza Senetę dokumentów wynika, że już w 1958 roku ówczesny kierownik Katedry Roślin Ozdobnych, prof. Stanisław Wóycicki, zapoczątkował gromadzenie atrakcyjnych drzew i krzewów w ursynowskim parku. Najstarszym dokumentem jest zamówienie z 12 listopada 1958, skierowane do ówczesnego Zakładu Dendrologii i Pomologii PAN w Kórniku, podpisane przez St. Wóycickiego, w którym, oprócz wybranych z katalogu roślin, znalazła się prośba o kórnickie odmiany drzew i krzewów “do gromadzonej w Ursynowie kolekcji roślin drzewiastych”.

W następnych latach zamówienia podpisywał już, początkowo w zastępstwie Kierownika Katedry, później samodzielnie – W. Seneta. W ciągu tego początkowego okresu gromadzenia roślin, który trwał mniej więcej do 1963 roku, dostarczano rośliny z Kórnika, Charzewic (woj. rzeszowskie), Godziszka k. Podzamcza, Miejskiego Przedsiębiorstwa Robót Ogrodniczych w Warszawie (MPRO; w tym

ze szkótek w Umiastowie), szkótek Stanisława Przedpełskiego w Płocku, szkótek w Žehuřicach (Czechosłowacja), Arboretum SGGW w Rogowie. Nie było łatwo pozyskiwać wówczas rośliny. Szkótek było niewiele, ich asortyment też nie był bogaty – w porównaniu z czasami późniejszymi, ale i przedwojennymi (Dolatowski 1999). Do tego dochodziły trudności z transportem (w notatkach znajdujemy czasem wzmianki, że rośliny przyjechały “po zamrożeniu ziemi”). Z drugiej strony nie było też powszechnie dostępnych podręczników do nauki dendrologii, utworzenie zatem zaplecza dydaktycznego w Ursynowie stało się koniecznością. Zachowane z tamtych lat notatki mówią, iż w owym czasie zamawiano również i wysiewano nasiona – z różnym skutkiem.

Lata 1967-1975 to drugi intensywny okres gromadzenia kolekcji w ursynowskim parku. Włodzimierz Seneta, zaangażowany osobiście w zdobywanie, sadzenie i pielęgnację sprowadzanych roślin, korzystał również z pomocy swoich asystentów i przyjaciół. Sprowadzał drzewa i krzewy z rozmaitych szkótek w kraju (do wyżej wymienionych źródeł trzeba dodać Bronisze, Duchnice – rośliny od Piotra III Hosera, szkółki miejskie Łodzi i Poznaniu, rośliny z Krakowa od prof. Słaskiego, z Prószkowa w Opolskiem), także z zagranicy.

W późniejszych czasach drzewa i krzewy nie były już sprowadzane w dużych ilościach, lecz zasoby parku nadal były stopniowo uzupełniane. Coraz częściej inicjatywę przejmowali inni pracownicy Katedry Roślin Ozdobnych (Szczepan Marczyński, Józef Rokosza, Włodzimierz Wałęza, Jacek Borowski), a później – po wyodrębnieniu Samodzielnego Zakładu Dendrologii, którym kierował prof. Marek Siewniak – Piotr Latocha. Wiele nowych nabytków było darami od zaprzyjaźnionych szkółkarzy czy z innych ośrodków naukowych.

Sprowadzane rośliny

Poniżej przedstawiono kolejne źródła pochodzenia sprowadzanych roślin. Tych ostatnich jest tak wiele, że celowe wydaje się wymienić jedynie ciekawsze gatunki i odmiany, zwłaszcza te, które są nadal obecne w parku. Przytoczone w nawiasach liczby oznaczają liczbę sztuk danej odmiany czy gatunku, przywiezioną z podanego źródła w opisanej dostawie, o ile liczba została wymieniona. Nazwy roślin podano w oryginalnym brzmieniu notatek Włodzimierza Senety; jeśli współcześnie obowiązujące różnią się istotnie – trafiły do nawiasu kwadratowego. By nie wydłużać tekstu, nazwiska autorów nazw botanicznych zamieszczono jedynie przy nazwach roślin mogących budzić wątpliwości.

W odpowiedzi na zamówienie z 1958 roku jeszcze w grudniu nadszedł transport roślin z Kórnika, a w dokumentach wysyłkowych wymieniono 85 pozycji, w tym m. in.: *Carya cordiformis* (2), *Magnolia kobus* var. *borealis* (10), *Euodia daniellii* [*Tetradium daniellii* (Benn.) Hartley] (2), *Fraxinus ornus* (2), *Fraxinus excelsior* ‘Spectabilis’ (2), topole: *Populus ×berolinensis* (7), *Populus bolleana* [*P. alba* L. ‘Pyramidalis’] (5), *P. deltoides* ‘Missouriensis’ (5), po 5 drzewek odmian *P. ×hybrida* [*P. ×canadensis*] (‘Gelrica’, ‘Geneva’, ‘Marilandica’, ‘Oxford’

‘Robusta’, ‘Serotina’) i *Populus* ‘194’, ‘275’, oraz po 2 sztuki *P. lasiocarpa*, *P. szechuanica* C. K. Schneid. i *P. wilsonii*, po 2 jarzęby (*Sorbus hybrida*, *S. intermedia*, *S. ×meinichii*, *S. gracilis*, *S. commixta*), poza tym odmiany *S. aria*: ‘Majestica’, ‘Salicifolia’, ‘Subtomentosa’, po 2 orzechy (*Juglans mandshurica* Maxim., *J. sieboldiana* [*J. ailantifolia* Carrière], *J. stenocarpa* Maxim.) oraz po 1 lub 2 egzemplarze robinii: *R. hispida*, *R. neomexicana*, *R. pseudoacacia* (w odmianach ‘Angustifolia’, ‘Bessoniana’, ‘Inermis’, ‘Semperflorens’).

Tego samego roku w grudniu nadeszło jeszcze 39 gatunków i odmian roślin z Państwowego Gospodarstwa Ogrodniczego w Podzamczu-Godziszu. Na fakturze widnieją m. in.: *Platanus occidentalis* (2), *Fraxinus americana* var. *sambucifolia*, *Fraxinus americana* ‘Globosa’ [czy raczej: *F. pennsylvanica* ‘Crispa’? (Seneta 1996)], *Sorbus aucuparia* ‘Moravica’ i ‘Rossica’ – po 2 rośliny, *Alnus incana* ‘Aurea’ (2), *Alnus glutinosa* ‘Laciniata’ (2), *Amygdalus nana* [*Prunus tennella*] (2); oprócz tego *Cornus stolonifera* ‘Flaviramea’, odmiany *C. alba* (‘Sibirica’, ‘Argenteomarginata’ i ‘Spaethii’) oraz 11 gatunków *Philadelphus*.

W kwietniu 1960 roku, na zamówienie podpisane przez St. Wóycickiego, przysłane zostały rośliny z Zakładów Ogrodniczych PGR w Charzewicach. Były to m.in.: *Acer tataricum* i *A. ginnala* (po 1), odmiany *A. negundo* (‘Odessanum’, ‘Variegatum’, ‘Elegans’, po 1), odmiany *A. platanoides* (‘Drummondii’ i ‘Schwedleri’, po 1), *A. pseudoplatanus* ‘Purpureum’ (1), *Aesculus ×carnea* (1) i *Ae. parviflora* (2), *Betula pendula* ‘Youngii’ (1), *Amorpha fruticosa* (1), *Campsis radicans* (2), *Cornus mas* (5), *Corylus colurna* (2), *Cotinus coggygria* (2), *Fagus sylvatica* ‘Atropunicea’ (1), *Fraxinus excelsior* ‘Diversifolia’ i ‘Monophylla’ (obydwie odmiany wymienione osobno, niezależnie; po 1), *Fraxinus pennsylvanica* (1), *Halimodendron halodendron* (1), *Hibiscus syriacus* (1), *Morus alba* (1), *Pyrus salicifolia* (1), *Prunus serrulata* ‘Kanzan’ (2), *Rhus typhina* ‘Dissecta’ (1), *Staphylea pinnata* (1), *Syringa amurensis japonica* [*S. reticulata*] (2), *Tilia platyphyllos* ‘Aurea’ (1), *Tilia* ‘Spectabilis’ (1) i inne liściaste. Spośród gatunków i odmian roślin nagozalążkowych przybyły wówczas: *Abies alba* (2), *Picea alba* [*Picea glauca*] (2), *Chamaecyparis pisifera* (2), jego odmiany ‘Plumosa’ (2) i ‘Plumosa Aurea’ (2), *Thuja occidentalis* ‘Fastigiata’, ‘Lutescens’ i ‘Rosenthalii’ (po 2). Na fakturze widnieje również *Thuja plicata* w liczbie 6 sztuk, chociaż zamówiono tylko 2 egzemplarze, ale oprócz niej jeszcze dwa *Larix decidua* i dwa *L. leptolepis* [*L. kaempferi*], w tej samej cenie. Dziś trudno wyjaśnić, czy faktycznie zamiast modrzewi przysłano więcej żywotnika olbrzymiego czy raczej z braku miejsca uproszczono zapis na fakturze, “podciągając” modrzewie pod żywotnik.

Z kwietnia 1960 roku pochodzi również “Spis drzew i krzewów z Ogrodu Botanicznego dla SGGW w Ursynowie”, na którym widnieje adnotacja: “Odebrałem, J. Rokosza”. Jest to kopia wypisanego w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Warszawskiego dokumentu, na której w roku 1973 zaznaczona została aktualna obecność lub nieobecność w parku wymienionych roślin. I tak – według dopisków z 1973 roku – nadal rosły: *Castanea sativa* (2), *Hamamelis virginiana*

(z 2 pozostał 1), *Kolkwitzia amabilis* (z 3 pozostały 2), *Ptelea trifoliata* (2), *Tsuga canadensis* (2), *Thuja plicata* (2). Odnotowano natomiast brak: *Staphylea colchica* (2), *Berberis lycioides* (1), *Koelreuteria paniculata* (4), *Viburnum alnifolium* (2), *Thuja standishii* (2) i innych. W przypadku *Rhamnus fallax* (2) dopisano: "imeretina?".

Kolejnym źródłem roślin w 1960 roku był ponownie Zakład Dendrologii i Pomologii w Kórniku, skąd w kwietniu nadeszły po 2 sztuki następujących roślin nagozalążkowych: *Abies cephalonica*, *A. nordmanniana*, *Larix polonica* [*Larix decidua* subsp. *polonica*], *L. sibirica* [*L. archangelica* Lawson?], *Picea excelsa* [*P. abies*] 'Nidiformis', kilka odmian *Taxus baccata* ('Adpressa', 'Aurea', 'Erecta', 'Imperialis', 'Overeynderi'), kilka odmian *Thuja occidentalis* ('Aureospicata', 'Columna', 'Globosa', 'Globosa Compacta', 'Gracilis', 'Robusta'), *Th. koraiensis*, *Th. plicata* 'Zebrina', *Chamaecyparis nootkatensis* 'Lutea' i *Ch. pisifera* 'Filifera Aurea'. Spośród nadesłanych okrytozalążkowych wymienić warto (w nawiasach podano liczbę sztuk): *Acer macrophyllum* (4), *A. palmatum* (2), *Aesculus glabra* (1), *Berberis koreana* (2), *Betula pendula* 'Dalecarlica' (4), *Caragana turkiestanica* (1), +*Crataegomespilus grandiflora* (2), *Crataegus chlorosarca* (2), *C. crus-galli* [*C. persimilis* 'Splendens'?] (2), *C. punctata* (2), *C. macracantha* [*C. succulenta* var. *macracantha*] (2), *Phellodendron amurense* (2), *Populus bolleana* [*P. alba* 'Pyramidalis'] (1), *P. wilsonii* (2), *Pterocarya fraxinifolia* (2), *P. ×rehderiana* (2), *Salix medemii* [*S. aegyptiaca*] (1), *S. daphnoides* (1), *Zelkova serrata* (2).

Z marca 1961 roku zachowało się podziękowanie dla Arboretum w Rogowie. Pośród wymienionych roślin, otrzymanych stamtąd, znajduje się *Abies grandis* (1), *Chamaecyparis obtusa* 'Aurea' (1), *Libocedrus decurrens* [*Calocedrus decurrens*] (1), *Cryptomeria japonica* (1), *Juniperus communis* 'Cracovia' (1), *J. squamata* 'Meyeri' (1), *Picea glauca* 'Conica' (1), *Picea omorika* (1), *Pinus cembra* var. *sibirica* (5), *P. densiflora* (2), *P. koraiensis* (5), *P. monticola* (2), *P. griffithii* [*P. wallichiana*] (1), *Taxodium distichum* (1), *Taxus baccata* (2), *T. baccata* 'Fastigiata Variegata' (1), *T. cuspidata* (2), a z roślin liściastych – *Acanthopanax henryi* [*Eleutherococcus henryi*] (1), *Acer argutum* (1), *A. carpinifolium* (2), *A. circinatum* (1), *A. cissifolium* (1), *A. crataegifolium* (2), *Acer grosseri* [*A. davidii* subsp. *grosseri*] (1), *A. mono* (1), *A. monspessulanum* (1), *A. palmatum* var. *amoenum* (1) i var. *matsumurae* (1), *A. rufinerve* (1), *A. rubrum* (2), *Corylopsis spicata* (1), *Daphne mezereum* (1), *Eucommia ulmoides* (4), *Hamamelis mollis* (2), *Ilex aquifolium* (1), *I. pernyi* (1), *Nyssa sylvatica* (2), *Prinsepia uniflora* (1), *Prunus japonica* (1).

Na początku kwietnia 1961 r. nadszedł duży transport z Kórnika. Znajdowały się w nim m.in. (po 2 egzemplarze): *Abies alba*, *Chamaecyparis lawsoniana* 'Alumii', *Taxus baccata* 'Aurea Decora', *Thuja occidentalis* 'Aureospicata' i 'Ericoides', *Thuja gigantea* [*Th. plicata*], *Berberis aggregata*, *Euodia daniellii* [*Tetradium daniellii*], *Maclura pomifera*, odmiany *Malus ×purpurea* ('Szaferi', 'Hoseri', 'Kobendzae', 'Wierdaki', 'Makowieckiana'), odmiany *Prunus serrula-*

ta ('Amanogawa', 'Ojochin' i 'Shirofugen' ['Fugenzo']), *Prunus* × *subhirtella*, *P. triloba*, *P. ×yedoensis*, *Pyrus salicifolia*, *Stephanandra tanakae* (3), odmiany *Syringa* × *prestoniae* ('Ursula', 'Octavia' i 'Audrey'), *Tilia americana* i *T. americana* 'Macrophylla'.

W tym samym roku u Stanisława Przedpełskiego w Płocku zamówiono m. in.: *Abies veitchii* (10), *Taxus baccata* 'Dovastoniana' (5), *Thuja occidentalis* 'Ericoides' (10), 'Rheingold' (5+10), 'Umbraculifera' (10), 'Vervaeneana' (5), 'Viridissima' (2), 'Wagneri' (2), *Juniperus virginiana* 'Pseudocupressus Glauca' (5), *Corylus colurna* (10), *Euonymus alatus* (2), *Exochorda grandiflora* [*E. racemosa*] (10), *Hypericum chinense* [*H. monogynum*] (2), *Shepherdia argentea* (5).

Kolejne rośliny nadeszły ze szkółki w Podzamczu i Godziszu, na fakturze widnieją (wysłane po 2 sztuki): *Picea excelsa* [*P. abies*] 'Pygmaea', *Taxus baccata*, *Taxus* × *media* 'Hexi' ['Hicksii' (Seneta 1987)], *Thuja occidentalis* 'Globosa Compacta', 'Wagneri', 'Recurvata', 'Nana'.

W 1961 roku złożono też zamówienie w Miejskim Przedsiębiorstwie Robót Ogrodniczych w Warszawie. Przywieziono wówczas rośliny z trzech zakładów: z Umiastowa, ze szkółek przy ul. Raclawickiej i przy ul. Chodkiewicza. Były to m. in. *Acer platanoides* 'Drummondii' (2), 'Lorbergii' (2) i 'Stollii' (2), *A. rubrum* (4), *A. saccharinum* 'Laciniatum Wieri' (2), *Aesculus hippocastanum* 'Pyramidalis' (2), *Berberis francisci-ferdinandii* (2), *Catalpa ovata* (2), *Cornus alba* 'Kesselringii' (2), *Cotinus coggygria* 'Purpureus' (5), *Crataegus carrierei* [*Crataegus ×lavalleyi* 'Carrierei'] (3), *C. ellwangeriana* (2), *C. flava* (2), *Exochorda racemosa* (3), *Fagus sylvatica* 'Atropurpurea' (2), *Fraxinus excelsior* 'Globosa' (2), 'Aurea Pendula' (2) i 'Monophylla Pendula' ['Heterophylla Pendula'] (2), *F. ornus* (2), *Gleditsia triacanthos* (2), *Halesia carolina* (5), *Liriodendron tulipifera* (2), *Magnolia kobus* (5), *Parthenocissus quinquefolia* var. *murorum* (2), *P. tricuspidata* 'Veitchii' (2), *Physocarpus opulifolius* 'Luteus' (2), *Polygonum aubertii* (2), *Populus koreana* (2), *Prunus cerasus* 'Rhexii' (3), *P. triloba*, *Ptelea trifoliata* (2), *Quercus palustris* (2), *Q. robur* 'Fastigiata' (2), *Robinia pseudoacacia* 'Bessoniana' (2), *Salix lapponum* (2), *Stephanandra tanakae* (2), *Syringa josikaea* (2), *S. reflexa* (1), *Syringa japonica* [*S. reticulata*] (2), *S. emodi* (2), *S. sweginzowii* (2), *Tilia tomentosa* 'Varsaviensis' (2), *Chamaecyparis lawsoniana* 'Alumii' (2), *Juniperus virginiana* (2), *Taxus baccata* 'Dovastoniana' (2).

Zachowało się też pismo z dnia 5 marca 1961 skierowane do Centrali Nasiennictwa Ogrodniczego i Szkółkarstwa z prośbą o dostarczenie zamówionych roślin z importu, ze szkółek w Žehušicach w Czechosłowacji. Rośliny nadeszły jesienią 1961 roku lub „raczej 1963”. Notatki na ich temat W. Seneta sporządził w swoim zeszycie w roku 1970 lub 1971, zamieszczając niekiedy dodatkowy komentarz. Wymienione rośliny to: *Abies lasiocarpa*, *A. concolor* 'Candicans' i 'Compacta', *Chamaecyparis nootkatensis* 'Pendula', *Ch. pisifera* 'Aurea Nana', 'Nana Aureovariegata' i 'Plumosa Rogersii', *Juniperus chinensis* 'Neaboriensis' i 'Plumosa Aurea', *J. ×pfitzeriana* 'Aurea', *J. virginiana* 'Hetz' i 'Burkii', *Picea abies* 'Barryi', 'Humilis', 'Maxwellii' i 'Procumbens', *P. mariana* 'Beissneri'

i 'Doumetii', *P. orientalis* 'Aureospicata', *P. pungens* 'Compacta', *Pinus cembra*, *P. sylvestris* 'Watereri', *Pseudotsuga menziesii* 'Fletcheri', *Buxus microphylla*, *Enkianthus campanulatus*, *Hydrangea macrophylla* 'Mariesii' (z dopiskiem: "czy tu pod ścianą wschodnią? Czy z Kórnika?"), *Ledum latifolium* 'Compactum' (skreślone, z dopiskiem: „było też tam kilka lat”), *Pieris floribunda* (skreślona), *Spiraea prunifolia* 'Plena' (z dopiskiem: "jest, ale czy z Żeh.?"), *Viburnum ×burkwoodii* (skreślona, z dopiskiem: "była przy ogrodzeniu, zginęła"), *V. plicatum* 'Mariesii' i 'Sterile', *Pyracantha coccinea* 'Kasan' (z dopiskiem: "-ile? przed *Malus niedzw.* + 2 szt. k. *Betula papyr.*"), *Rosa centifolia* 'Minor' (z dopiskiem: "była, obecnie brak"), prócz tego 2 odmiany forsycji.

Chociaż w roku 1962 prowadzono korespondencję z Zakładem w Kórniku oraz CNOS-em w Warszawie w sprawie kolejnych zamówień, w pozostawionych dokumentach brakuje świadectw, by nadal sprowadzono stamtąd drzewa i krzewy. Wyjątkiem jest zawiadomienie ze szkółki w Podzamczu o wysyłce 10 sztuk *Quercus macranthera*.

W opisanym okresie, jak również w latach późniejszych, sprowadzono duże ilości ozdobnych krzewów – rozmaite gatunki i odmiany jaśminowców, żylistków, forsycji, tawułów, irg, suchodrzewów, ligustrów oraz cyprysików i żywotników. Wiele z nich zachowało się w parku, lecz dziś trudno jest określić, skąd i kiedy przybyły poszczególne egzemplarze. Do dziś rośnie w parku *Philadelphus ×falconeri* (Kórnik 1958, Godzisz 1958 lub Kórnik 1969), a na fakturach i w notatkach pojawiają się też *Philadelphus coronarius* 'Nanus' (MPRO 1961), *Ph. ×lemoinei* 'Mont Blanc' (Kórnik 1958) i 'Erectus' (Kórnik 1969, Bronisze 1972), *Ph. pubescens* (Kórnik 1958), różne odmiany *Ph. ×virginialis* (Godzisz 1958, MPRO 1961, Kórnik 1970), *Ph. brachybotrys* (Godzisz 1958), *Ph. columbianus* (Godzisz 1958), *Ph. cordifolius* (Godzisz 1958), *Ph. floribundus* (Godzisz 1958), *Ph. grandiflorus* (Godzisz 1958), *Ph. satsumanus* (Godzisz 1958, Kórnik 1969), *Ph. schrenkii* (Godzisz 1958), *Ph. zeyheri* (Godzisz 1958), *Deutzia gracilis* (Kórnik 1958), *D. ×magnifica*, *D. ×rosea* (Kórnik 1958 i 1971), *D. ×rosea* 'Carminea' (Kórnik 1958 i 1971), odmiany *D. scabra* – 'Candidissima' (Kórnik 1958, Godzisz 1958), 'Macropetala', 'Plena', 'Pride of Rochester' i 'Watereri'. Liczne dokumenty mówią o forsycjach – *Forsythia ×intermedia* 'Nana' (Hoser-Duchnice 1972), kórnickie odmiany 'Fontanna', 'Helios', 'Kanarek' i 'Maluch' (Poznań 1971), *F. suspensa* (Godzisz 1958), *F. suspensa* var. *fortunei* (Godzisz 1958), *F. suspensa* var. *sieboldii* (Godzisz 1958) i *F. viridissima* (Godzisz 1958), irgi – *Cotoneaster acutifolius*, *C. dielsianus* (Kórnik 1958), *C. divaricatus* (Kórnik 1958), *C. dammeri* (MPRO 1961), *C. horizontalis* (Kórnik 1958), *C. obscurus* (Kórnik 1958), tawuły – *Spiraea densiflora* (Kórnik 1961 i 1971), *S. trilobata* L., *S. uratensis* Franch., *S. 'Arguta'* (Kórnik 1958 i 1961, Przedpeński 1961), *S. japonica* 'Anthony Waterer' i 'Macrophylla', *S. margaritae*, *S. menziesii*, *S. nipponica*, *S. pruhoniciana*, *S. sargentii*, *S. thunbergii* (Przedpeński 1961, Hoser-Duchnice 1972), suchodrzewy – *L. alpigena* (MPRO 1961), *Lonicera coerulea* (Charzewice 1960,

MPRO 1961, 1972), *Lonicera involucrata*, *L. involucrata* var. *ledebouri*, *L. korolkowii* (MPRO 1961), *L. maackii* (MPRO 1961, Kórnik 1968), *L. morrowii* (Charzewice 1960), *L. nitida*, *L. orientalis* (MPRO 1961), *L. spinosa* 'Albertii', *Lonicera pileata* (Kórnik 1960 i 1971), *L. thibetica* (Charzewice 1960), *L. xylosteum* (Kórnik 1960), a także wiciokrzewy – *L. brownii* (Ślaski 1972), *L. caprifolium* 'Praecox', *L. ×hecrottii*, *L. giraldii*, *L. tellmanniana*. Pojawiają się też wielokrotnie tamaryszki – *Tamarix gallica* (Godzisz 1958, Bronisze 1972, Kórnik 1973), *T. tetrandra* (Godzisz 1958, MPRO 1961), *T. odessana* [*T. ramosissima*] (Kórnik 1958, Bronisze 1972), *T. parviflora* [*T. tetrandra*] (Bronisze 1972), *T. pentandra* [*T. ramosissima*] (Hoser-Duchnice 1972) oraz ligustry – *Ligustrum ovalifolium* (Godzisz 1958, MPRO 1961), *L. obtusifolium* var. *regelianum* (MPRO 1961), *L. vulgare* 'Atrovirens' (Poznań 1973, Kórnik 1973), 'Chlorocarpum' (Bronisze 1972), 'Lodense' (MPRO 1961). Kilkakrotnie sprowadzono berberysy, krzewuszkę, lilaki. Przytoczone w nawiasach miejsca i daty to jedynie przykłady źródeł, podane zwłaszcza wtedy, gdy dany roślina danego taksonu sprowadzono kilka razy.

Po kilku latach przerwy Włodzimierz Seneta wznowił sprowadzanie roślin. Jesienią 1967 roku nadeszły z Kórnika m. in.: *Chamaecyparis pisifera* 'Squarrosa' (2), *Taxus baccata* 'Aurea Decora' (1) i 'Adpressa' (1), *Berberis verruculosa* (2), *Cornus kousa* (2), *Corylus avellana* 'Laciniata' (2), *Potentilla fruticosa* i trzy jego kultury (po 2), *Laurocerasus* [*Prunus laurocerasus*] 'Schipkaensis' (2), *Rosa spinosissima* (2), *R. rugosa* 'C. F. Meyer' (2) oraz 11 gatunków i odmian *Erica* (po 2).

Następnego roku, również z Kórnika, nadeszły m. in.: *Picea jezoensis* (1), *Berberis chenaultii* (1), *Hydrangea serrata* (1), *Hydrangea macrophylla* 'Coerulea' (1), *Potentilla fruticosa* 'Veitchii' (5; na zamówieniu komentarz W. Senety: "biała, ale nasza w żywopłotach nie odpowiada opisom kwitn."), *Rhododendron calendulaceum* (2), *Rh.* 'Cunningham's White' (2), *Vitis aconitifolia* [*Ampelopsis aconitifolia*] (1), a także 4 odmiany *Clematis*, 3 odmiany *Calluna* i 2 gatunki *Erica* – w sumie rośliny 21 taksonów. Połowa tych drzew i krzewów (świerk, berberys, powojniki, różaneczniki, wrzośce) wkrótce potem zginęła lub została rozkradziona, co Seneta odnotował we wspomnianym zeszycie.

W roku 1969 W. Seneta wysłał jeszcze jedno zamówienie do Kórnika. Wśród 26 otrzymanych w listopadzie gatunków i odmian znalazł się *Chamaecyparis lawsoniana* 'Alumii' i *Thuja occidentalis* 'Hoseri' (po 1, "koło wierzb"), *Cotoneaster acutifolius* (2, "pos. w pobliżu *S. commixta*, czy jest?"), *Hydrangea paniculata* 'Grandiflora' (2, "są obie, ale nie 'Grandiflora'!"), *Magnolia ×loebneri* (2, "jest 1 pod wierzb."), po dwa jaśminowce, w tym *Ph. ×falconeri* ("posadz. k. Kolkwitz"), *Populus ×hybrida* [*P. canadensis*] 'Geneva' i '194' (po 2, "są"), *Salix rosmarinifolia* (2, "zniszczone, są młode z sadz. w żywopł."), *Sorbaria assurgens* [*S. kirilowii*] (2, "są za podkówką-szkołą"); prócz tego inne, po których nie został dzisiaj ślad, na przykład *Colutea ×media* (2), *Rhododendron molle* 'Rosea', *Styrax japonicus*, *Celastrus hypoleucus* (po 1 lub 2).

Kolejna przesyłka roślin z Kórnika nadeszła w listopadzie 1970 roku. Było to 8 kórnickich odmian *Philadelphus ×virginalis* (po 1 lub 2) oraz *Aesculus parviflora* (2) i *Abies koreana* (2), przy ostatniej – notatka Senety: “zniszczona, przejechana”.

Wcześniej, w kwietniu 1970 r., przysłano z Bronisz 5 odmian *Fagus sylvatica* (‘Fastigiata’ [‘Dawyck’], ‘Rohanii’, ‘Roseo-marginata’ [‘Purpurea Tricolor’], ‘Rotundifolia’ i ‘Zlatia’) oraz *Evodia daniellii* [*Tetradium daniellii*] i *Caragana pygmaea* (z dopiskiem WS: “raczej *C. aurantiaca*!”).

W roku 1971 Włodzimierz Seneta odnotowuje rośliny z Miejskiego Przedsiębiorstwa Zieleni w Poznaniu. Wśród 9 drzew i krzewów są: *Acer platanoides* ‘Crimson King’ (1, “pos. jesien. 1972 przed Akad. 1”), *Forsythia* ‘Maluch’ (2, “1 – k. Magn. Soul.”), *Prunus serrulata* ‘Kanzan’ (1), *Sorbus torminalis* (2, tu dopisuje: “NIE! To *S. latifolia*! 1 – k. stołówki, 1 – przed Ekon.”), *Salix ×smithiana* (2, “1 – k. suchej wejmutki za ulami”), *Thuja occidentalis* ‘Umbraculifera’ (2, “1 uschła, 1 pod wierzbami”).

Dalej spotykamy krótką informację o trzech *Metasequoia glyptostroboides*, otrzymanych w tymże roku od pp. Zanów z Pyr. Prawdopodobnie jedyny egzemplarz metasekwoi obecny do dziś w parku pochodzi z tego źródła.

W październiku 1971 nadeszły ponownie rośliny z Kórnika. Wśród 23 wymienionych są m. in. (zwykle po 1): *Gleditsia koreana* (“brak u Rehd. i Krüss.”), *Laburnum anagyroides*, *Prunus incisa*, *P. tomentosa* (“posadz. pod Bl. Ogr.”). Niektóre zostały wykorzystane jako tworzywo na żywopłoty: *Chamaecyparis pisifera* (5), *Thuja occidentalis* ‘Ericoides’ (5), *Lavandula officinalis* [*L. angustifolia* Mill.] (10), *Ligustrum amurense* (5), *L. ovalifolium* (5, “fałszywy?”).

Rok 1972 zaczyna się dostawą z Bronisz. Wśród wymienionych 24 pozycji są: *Aesculus hippocastanum* ‘Partyzant’ (2), *Aesculus ×carnea* (1), *Artemisia abrotanum* (1), *Carpinus betulus* ‘Quercifolia’ (3, “1 przed Ekonom.”), *Celtis occidentalis* (1), *Cercidiphyllum japonicum* (15, „żywopłot”), *Morus alba* (15, “żywopłot”), *Viburnum ×carlcephalum* (2, “1 pod oknem SKTZ”) i *V. rhytidophyllum*.

Tego samego roku z Rogowa nadeszły rośliny 21 gatunków, w tym *Acer circinatum*, *A. grosseri*, *A. palmatum*, *A. rubrum*, *A. saccharum*, *Cercis siliquastrum* i *C. canadensis*, *Liquidambar styraciflua*, *Calocedrus decurrens*. Dalej, ze szkółki “Gałczyński i Slaski” 21 gatunków i odmian, a wśród nich *Juniperus sabina* (2, “1 przed Aulą k. *Abies conc.*”), *Cotoneaster acutifolius* (2, “posadz. k. *Sorbus commixta*”), *Prunus laurocerasus* (2) i 4 odmiany *Buddleja davidii*. Z Duchnic (od Hosera) nadeszło 7 roślin, w tym: *Tamarix pentandra* ([*T. ramosissima*] 5, “1 pod SKTZ bliżej ściany”), *Spiraea thunbergii* (5, “1 przy żywopł. z Lig.”), *Thuja occidentalis* ‘Ericoides’ (25, “żywopłot, posadzony w jesieni 1972”). Poniżej widnieje dopisana *Corylus maxima* ‘Purpurea’ z komentarzem: “3 szt. od stud. [studenta?], 1 pos. k. żyw. Lig. k. *Salix*”).

W tymże samym 1972 roku, w listopadzie, z Bronisz nadeszły rośliny 49 gatunków i odmian. Spośród nich warto wymienić: *Amelanchier canadensis* (1, “NIE, bo dno owłosione”), *A. ovalis* (1), *Carpinus betulus* ‘Fastigiata’ (2), *Co-*

lutea arborescens (1), *C. ×media* (1), *Exochorda racemosa* (1), *Fraxinus ornus* (2), *Ligustrum vulgare* ‘Chlorocarpum’ (15, “żyw.”), *Laburnum ×watereri* (2), *Tamarix parviflora* [*T. tetrandra*] (2), *Tilia americana* ‘Gigantea’ (1), *T. caucasica* (1), *Philadelphus ×lemoinei* ‘Erectus’ (10, “żyw.”), *Amygdalus nana* [*Prunus tenella*] (przybyła jako *P. glandulosa* ‘Alboplena’, 2, “pos. 1 (4.V.73) przed SKTZ”), *Quercus robur* ‘Concordia’ (“4.V.73 pos. przed Ekon.”) i ‘Fastigiata’ (1), *Sorbaria sorbifolia* (5), *Sorbus aria* ‘Magnifica’ (1, “pos. przed Ekon.”), *S. aucuparia* ‘Edulis’ (1), ‘Fastigiata’ (1) i ‘Pendula’ (1, “pos. przed Stołówką”), *Tamarix gallica* (2), *T. odessana* [*T. ramosissima*] (2, “1 – 4.V.73 przed SKTZ k. *Carag. arb.* Pendula”), *Jasminum nudiflorum* (2, “1 przezim. w gruncie 1972/73 i 73/74 – łagodne zimy”).

W 1973 r. odnotowane zostały *Thuja orientalis* (2) i *Th. occidentalis* ‘Ellwangeriana Aurea’ lub ‘Rheingold’ (2) “od pani Z. Mierzejewskiej z Prószkowa Op.[olskiego]”. Z Bronisz w maju przywieziono przeznaczone na żywopłoty (po 35 sztuk) *Pyracantha coccinea*, *Gleditsia triacanthos* i *Tamarix parviflora* [*T. tetrandra*] (ten ostatni “posadzony V.73”). Z Berlina, przez Oleksiejuka, nadeszło 13 młodych roślin, m. in. *Euonymus alatus*, *E. phellomanus*, *Potentilla fruticosa* ‘Jackman’ (czy ten ostatni znalazł się na rabacie od pd. strony Bloku Ogrodniczego?). Z Łódzkiego Przedsiębiorstwa Ogrodniczego otrzymano 15 roślin, w tym *Magnolia ×soulangeana*, *M. stellata*, *Pterostyrax hispida* (“krzaczasty, przemarzł”), *Holodiscus discolor* (później wykreślony). Od Lucjana Kurowskiego z Końskowoli – “berberysy pstre i inne”, z miejskich Zakładów Hodowli Roślin przy ul. Chodkiewicza w Warszawie – *Juniperus sabina* ‘Tamariscifolia’ (1, “posadzony k. *Ailanthus*”). Ponownie z Bronisz przysłano 6 odmian *Thuja occidentalis*, *Chamaecyparis lawsoniana* (4), a do żywopłotów 5 gatunków i odmian – *Cercidiphyllum japonicum* (20), *Cornus stolonifera* [*C. sericea*] ‘Flaviramea’, *Euonymus europaeus*, *Hippophaë rhamnoides*, *Photinia villosa*, a ponadto *Quercus palustris* (2, “1 pos. 20.III.74 k. Akad.”), *Tilia tomentosa* ‘Varsaviensis’ (2), *Catalpa* sp. (2), *Cotinus coggygria* ‘Purpureus’ (1) i cztery inne rośliny.

W roku 1973 nadeszły jeszcze rośliny z Kórnika – 34 gatunki i odmiany, w tym wrzosy, wrzośce, forsycje, jaśminowce, *Magnolia stellata*, *Actinidia arguta* (“w inspekcje”), *Ampelopsis brevipedunculata* [*A. glandulosa*]. Z Miejskiego Przedsiębiorstwa Zieleni w Poznaniu wśród 7 roślin otrzymano *Acer platanoides* ‘Crimson King’ i ‘Faassens Black’ (posadzone przed Akademią 1) oraz *Prunus avium* ‘Pendula’ (“za Akad. 1”).

Rok 1974 przyniósł kolejne nabytki, m. in. z Kraśnika dwa młode *Ginkgo biloba*, *Sophora japonica* (2), *Liriodendron tulipifera* (2) i cztery inne gatunki. Także z innych ośrodków – z Rogowa, Kórnika, Umiastowa, Bronisz, Łodzi, Pożoga, Bielska – nadchodziły rośliny, były to już pojedyncze sztuki gatunków bardziej wymagających, na przykład z rodziny wrzosowatych, lub atrakcyjne odmiany z cyprysowatych.

W tych ostatnich latach rośliny coraz częściej trafiały do szklarni, belgijek i inspektów, przeznaczane do rozmnażania lub przechowania, aż osiągną większe

rozmiary. Rozmnożone z sadzonek sadzono później na terenie kampusu. Na przykład na żywopłot z *Ligustrum ovalifolium* złożyły się “własne 2-letnie z inspektu + 1-roczone z doniczek”.

Z lat 70-tych ubiegłego wieku zachowały się zapiski dotyczące ukorzenia sadzonek. Sadzonki pochodziły z różnych źródeł – zaprzyjaźnionych szkółek, ogrodów botanicznych, arboretów, również z zagranicy, na przykład z Rogowa (1972, 1973, 1974), Żelazowej Woli (1973), Bielska Białej (1973), Bronisz (1973), Pożoga (1973), Godziszka i Podzamcza (1975), szkółek A. Kordusa (1975), Berlina (od Oleksiejuka - 1973), Żehuśc i z Francji (1973), a także z samego Ursynowa (1972-1975). Rozpoczęcie samodzielnego rozmnażania roślin związane było z koniecznością posiadania większych ilości materiału do założenia kolekcji żywopłotów, ale też w ogóle do uzupełnienia zasobów parku ursynowskiego. Nie można niestety w sposób pewny określić, które z ukorzenionych gatunków czy odmian posadzono w parku; ukorzeniano wówczas *Juniperus chinensis* ‘Variegata’, *J. sabina* ‘Tamariscifolia’, *J. horizontalis*, *Thuja occidentalis* ‘Ericoides’ (“20+5”), *Thujopsis dolabrata*, *Berberis chenaultii*, *Buddleja davidii*, *B. alternifolia*, *Euonymus nanus*, *Hydrangea petiolaris*, *Lavandula angustifolia*, *Lonicera caerulea*, *L. pileata*, *Pachysandra terminalis* – i wiele, wiele innych. Część z tych roślin posadzono przy inspektach i belgijkach na Starym Ursynowie, poza terenem parku, tworząc tam dodatkową mini-kolekcję.

Podsumowanie

W rezultacie starań W. Senety w parku Ursynowskiego kampusu pojawiło się około 350 różnych drzew i krzewów. Nie była to kolekcja w sensie botanicznym, stała i usystematyzowana. Nie pozwalały na to warunki – obszar i charakter parku. Tam, gdzie udało się wygospodarować miejsce, rośliny były właściwie wyekspozowane. Jednak część licznych nabytków została “tymczasowo” zadołowana w różnych zakamarkach parku, na przykład wśród żywopłotów (dziś – przerośnięte – tworzą miejscami gęste skupiny). Niekiedy wybór miejsca na nowe rośliny stawał się przyczyną sporów z profesorami z Sekcji Kształtowania Terenów Zieleni (dziś: Oddziału Architektury Krajobrazu). Ponadto rośliny ginęły podczas koszenia trawników, były rozkradane itp. Park był (i jest nadal) otwarty i ogólnie dostępny. Włodzimierz Seneta gromadząc rośliny skupiał się przede wszystkim na gatunkach i odmianach atrakcyjnych dla ogrodów ozdobnych, i tych, nad którymi akurat pracował. Na asortyment kolekcji duży wpływ miała dostępność gatunków i odmian w polskich szkółkach, zwłaszcza w początkowym okresie, gdyż sprowadzanie roślin z zagranicy wiązało się z ogromnymi trudnościami. W późniejszych latach osobiste kontakty pozwalały na bliską współpracę z niektórymi szkółkami, które sprowadzając materiał szkółkarski dla siebie, udostępniały go po części, choćby w postaci sadzonek.

Przy studiowaniu szczegółowych zamówień, druków „WZ”, faktur, podziękowań itp. rodzi się pokusa, by odtworzyć historię poszczególnych roślin. Nie jest to jednak proste, gdyż wiele gatunków czy odmian sprowadzono wielokrotnie, również po okresie ursynowskiej działalności Senety. Notatki W. Senety w większości nie precyzują

miejsc, gdzie sprowadzone rośliny były sadzone. Do tego niejednokrotnie pojawiają się w nich dopiski „przesadzony” lub „tymczasowo posadzony”. Wiele odmian, które do dziś zapewne rosną w parku, trudno zidentyfikować. Dotyczy to zwłaszcza cyprysowatych oraz jaśminowców, żylistków, forsycji, lilaków.

W przypadku niektórych egzemplarzy można domniemywać, że pochodzą z określonego źródła. Niektóre bowiem gatunki pojawiają się w dokumentach tylko raz. Są to na przykład: *Corylopsis spicata* (Rogów 1961), *Acer circinatum* (Rogów 1961), *Akebia quinata* (Łódź 1974), *Carpinus betulus* ‘Fastigiata’ i ‘Quercifolia’ (obydwa z Bronisz, w 1972), *Crataegus punctata* (Kórnik 1960), *Liquidambar styraciflua* (Rogów 1972), *Phellodendron amurense* (Kórnik 1960), *Prunus cerasus* ‘Rhexii’ (Charzewice 1960), *Staphylea pinnata* (Charzewice 1960), ozdobne buki (Bronisze 1970), *Juniperus virginiana* ‘Hetz’ i ‘Burkii’ (Žehušice 1961), *Pinus sylvestris* ‘Watereri’ (Žehušice 1961). W wyjątkowych przypadkach pomocą służą wzmianki w różnych publikacjach W. Senety: *Picea abies* ‘Virgata’ – z Podzamcza (Seneta 1987), *Aesculus glabra* – “z nasion z Kórnika” (Seneta 1991), choć być może jeden z 3 rosnących w parku egzemplarzy trafił tu z Kórnika w 1960 roku jako młody okaz?

Trudno jest natomiast określić pochodzenie i wiek licznych w parku cisów: *Taxus baccata* i jego odmian, na przykład ‘Dovastonianiana’, ‘Aurea Decora’, ‘Fastigiata’, oraz *T. ×media*, ale też jaśminowców, żylistków, lilaków, zwłaszcza *Syringa ×prestoniae* (Kórnik 1958, 1961, 1969). Wielokrotnie sprowadzano *Chamaecyparis lawsoniana* ‘Alumii’, w parku rośnie jeszcze kilka jego egzemplarzy, dotyczy to również odmian *Ch. pisifera*. Wiele rosnących na terenie kampusu odmian *Thuja occidentalis*, zarówno kolumnowych jak i krzaczastych, sprowadzano sukcesywnie z różnych szkółek.

Również niektóre rzadsze gatunki budzą niepewność co do swojego pochodzenia, na przykład *Aesculus ×carnea* (Charzewice 1960?, Bronisze 1972?), *Cornus kousa* (Kórnik 1967?), *Corylus colurna* (Charzewice 1960 czy Przedpeński 1961?), *Exochorda racemosa* (MPRO 1961 czy Bronisze 1972?), *Fraxinus ornus* (Bronisze 1972?), *Magnolia kobus* (1961 MPRO?), *Laburnum anagyroides* (Kórnik 1971 czy Bronisze 1972?), *Picea omorika* (1 okaz z Rogowa 1961? W parku są trzy).

Brakuje zupełnie notatek czy dokumentów, świadczących o pochodzeniu tak znanych w ursynowskim parku roślin, jak *Ginkgo biloba*, który rośnie przed frontem dawnego Bloku Ogrodniczego (według Andrzeja Marczewskiego znaleziony przez W. Senetę w Kozuszkach przy szosie z Warszawy do Łowicza, a posadzony przez prof. Bartmana i jego studentów, ale Józef Rokosza zapamiętał to inaczej – miłorząb miał pochodzić ze szkółek miejskich w Warszawie, posadzony w 1973 r.) czy *Magnolia ×soulangeana*, posadzona przy południowej jego elewacji (w J. Rokoszy magnolia pochodzi z Prószkowa Opolskiego, skąd trafiła dzięki pani Mierzejewskiej).

Nie wyjaśnione zostało pochodzenie *Larix gmelinii* (rośnie nieopodal Pałacu), *Larix laricina*, *Gymnocladus dioica*, *Ailanthus altissima*, *Juglans ailantifolia* var. *cordiformis* (czy to ten przybył w 1958 r. z Kórnika jako *J. sieboldiana*?), *Prunus subhirtella* ‘Autumnalis’, *Elaeagnus angustifolia* i wielu innych. Są to dziś duże rośliny i jest prawdopodobne, że ich pojawienie się w parku wiąże się z osobą W. Senety.

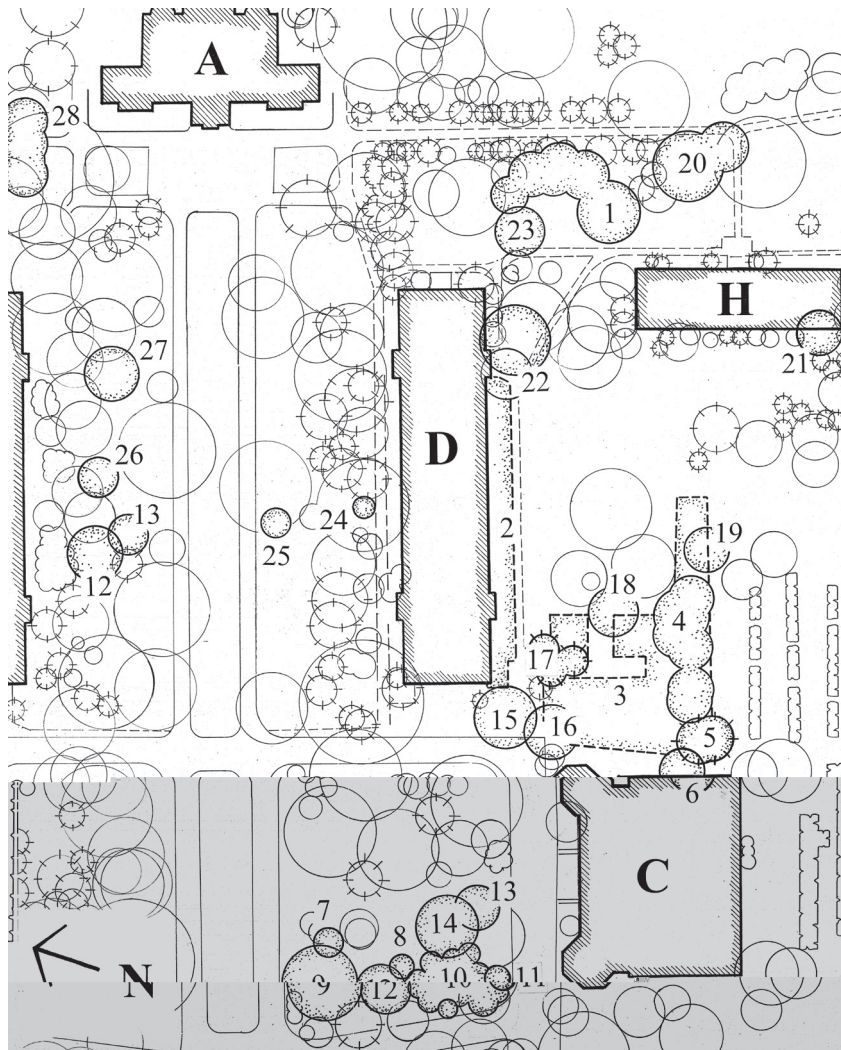
Mimo tych wątpliwości można z pewnym prawdopodobieństwem odtworzyć dokonania Włodzimierza Senety i jego współpracowników na terenie parku. Zamieszczony plan ogólny parku (Ryc. 3) wskazuje skalę jego działań.

Na uwagę zasługują większe kompozycje, pomyślane jako "pomoce dydaktyczne". Jedną z nich była, nieistniejąca już dziś, rabata krzewów nadających się do miejsc słonecznych i suchych, założona przy południowej elewacji dawnego budynku Wydziału Ogrodniczego (Ryc. 4), inną – kolekcja żywopłotów, umiejscowiona w sąsiedztwie Auli Kryształowej. Chociaż czas odcisnął na niej swoje piętno, większość żywopłotów istnieje do dziś.

Ryc. 3. Plan ogólny parku w Ursynowie. A. pałac (obecnie Rektorat SGGW), B. brama wjazdowa, C. Aula Kryształowa, D. dawny budynek Wydziału Ogrodniczego, E. budynek Wydziału Ekonomiczno-Rolniczego, F. „Podkówka” – szkoła, G. dawna stołówka, H. budynek dawnej Sekcji Kształtowania Terenów Zieleni, oddany do użytku w 1980 r., 1-5 – numeracja dawnych akademików
 Fig. 3. The plan of the park in Ursynów. A. the Palace (at present: the Rector's Office), B. the main entrance, C. lecture theatre, D. in former times: the building of Faculty of Horticulture, E. the building of Faculty of Agricultural Economics, F. former school, G. in former times: canteen, H. building of Landscape Architecture, used since 1980, 1-5 – numbers of former student hostels

Ryc. 4. – Fig. 4.

Przykłady drzew i krzewów sprowadzonych przez W. Senetę. 1. grupa kórnickich odmian *Malus ×purpurea*, 2. rabata krzewów do miejsc nasłonecznionych, 3. kolekcja żywopłotów, 4. drzewa "ukryte" w żywopłotach: *Castanea sativa*, *Juglans cinerea*, *Picea glauca*

Examples of trees and shrubs collected by W. Seneta. 1. a group of cultivars of *Malus ×purpurea*, selected in Kórnik Arboretum, 2. shrubs for sunny places, 3. the hedge collection, 4. trees "hidden" in hedges:

Castanea sativa, *Juglans cinerea*, *Picea glauca*,

5. *Thuja plicata*, 6. *Liquidambar styraciflua*, 7. *Viburnum plicatum* f. *tomentosum*, 8. *Corylopsis spicata*, 9. *Prunus cerasus* 'Rhexii', 10. *Philadelphus* sp. i *Kolkwitzia amabilis*, 11. *Exochorda racemosa*, 12. *Magnolia kobus*, 13. *Aesculus glabra*, 14. *Betula* 'Hoseri', 15. *Ginkgo biloba*, 16. *Phellodendron amurense*, 17. *Picea omorika*, 18. *Fagus sylvatica* 'Rotundifolia', 19. *Fagus sylvatica* 'Asplenifolia', 20. *Fagus sylvatica* f. *purpurea*, 21. *Fraxinus ornus*, 22. *Magnolia ×soulangeana* 'Speciosa', 23. *Carpinus betulus* 'Fastigiata', 24. *Hydrangea petiolaris*, 25. *Lonicera korolkowii*, 26. *Sorbus aria* 'Magnifica', 27. *Quercus macranthera*, 28. *Syringa reticulata*

Liczba i różnorodność sprowadzanych przez Senetę roślin robi wrażenie. Część sadzonych przez niego roślin nie przyjmowała się, niektóre ginęły, pewna część wymarzała w trakcie kolejnych lat. Mimo tego park został wzbogacony wieloma interesującymi roślinami, które nie tylko służyły studentom ogrodnictwa i architektury, ale też innym bywalcom parku, ciesząc oczy swym pięknem. I tak jest do dziś.

Podziękowania

Pragnę serdecznie podziękować dr Józefowi Rokoszy za poświęcony czas i wiadomości, których udzielił mi na temat pochodzenia oraz dalszych losów Ursynowskich drzew i krzewów. Dziękuję również dr Włodzimierzowi Wałęzie oraz dr hab. Jakubowi Dolatowskiemu, bez których pomocy trudno byłoby mi opracować ten artykuł.

Literatura

- DOLATOWSKI J. (red.), 1999. Szkółkarstwo polskie 1799-1999. Związek Szkółkarzy Polskich, Warszawa.
- DOLATOWSKI J., 2003a. Włodzimierz Seneta 1923-2003. Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- DOLATOWSKI J., 2003b. Włodzimierz Seneta (20.IX.1923-26.III.2003). *Rocznik Dendrologiczny* 51: 7-11.
- SENETA W., 1960. *Dendrologia*, 1-3. Dział Wydawnictw SGGW, Warszawa.
- SENETA W., 1987. *Drzewa i krzewy iglaste*, 1 i 2, PWN, Warszawa.
- SENETA W., 1991. *Drzewa i krzewy liściaste*, 1. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- SENETA W., 1994. *Drzewa i krzewy liściaste*, 2. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- SENETA W., 1996. *Drzewa i krzewy liściaste*, 3. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.